

Primljen: 08.09.2025.
Prihvaćen: 31.10.2025.

Socijalne studije / Social studies 8 (8) 2025, str. 115-142.
<https://doi.org/10.58527/issn.2637-2908.8.8.115>

UDK 36:613.8(497.6)

Pregledni rad

AFIRMACIJA SOCIJALNOG RADA U CENTRIMA ZA MENTALNO ZDRAVLJE: KLJUČNI SEGMENT PROMOCIJE MENTALNOG ZDRAVLJA U ZAJEDNICI

Nedreta Šerić

Vanredna profesorica, Univerzitet u Sarajevu – Fakultet političkih nauka

Sažetak: Socijalni rad u oblasti zdravstva u Bosni i Hercegovini posjeduje značajan potencijal da se razvije u snažan oslonac zdravstvenom sistemu. Međutim, u aktuelnom društveno-institucionalnom kontekstu, njegova uloga kao ključne komponente u očuvanju zdravlja i socijalnog blagostanja pojedinaca i zajednice ostaje nedovoljno prepoznata i sistemski nedovoljno podržana. Ovaj rad ima za cilj da istraži potrebu za promocijom i afirmacijom socijalnog rada unutar centara za mentalno zdravlje, s posebnim naglaskom na ulogu medija, profesionalnu identifikaciju te kredibilitet socijalnih radnika. Istovremeno, rad analizira percepciju, profesionalni status i javnu prepoznatljivost socijalnih radnika zaposlenih u centrima za mentalno zdravlje, u kontekstu zaštite mentalnog zdravlja. Kroz prezentaciju rezultata neobjavljenog istraživanja provedenog 2017. godine, elaboriraju se stavovi socijalnih radnika u vezi s institucionalnom vidljivošću, medijskom prezentacijom i potrebom za profesionalnom afirmacijom. Rezultati kvalitativnog istraživanja iz 2024. godine fokusiraju se na izazove s kojima se socijalni radnici suočavaju u svakodnevnoj praksi, kao i na realne mogućnosti za unapređenje njihovog djelovanja unutar CMZ-a. Na osnovu istraživanja realizovanog 2025. godine, rad dodatno analizira stavove građana o dostupnosti stručne pomoći, povjerenju u sistem mentalnog zdravlja i medijskom utjecaju na stavove o problemima mentalnog zdravlja. U tom kontekstu, ukazuje se na potrebu za strateškim pristupom promociji kako socijalnog rada, tako i mentalnog zdravlja, destigmatizaciji psihosocijalnih problema te jačanju intersektorske saradnje. Kroz komparativnu analizu podataka iz tri vremenske tačke, ovaj rad doprinosi dubljem razumijevanju dinamike razvoja socijalnog rada u zdravstvu i daje konkretne preporuke za unapređenje profesionalne prakse socijalnog rada u ovom sektoru.

Ključne riječi: socijalni rad u zdravstvu, promocija, afirmacija, mentalno zdravlje

E-mail: nedreta.seric@fpn.unsa.ba

UVOD

Socijalni rad u zdravstvu, iako međunarodno etabliran kroz više od jednog stoljeća profesionalne prakse, u Bosni i Hercegovini još uvijek nije dovoljno afirmisan kao ključni segment u očuvanju zdravlja i socijalnog blagostanja. Stoga ovo aplikativno područje djelovanja socijalnih radnika ostaje relativno razvijeno, iako je njegov značaj višestruko potvrđen i normativno prepoznat. Već davne 1968. godine, povodom desetogodišnjice obrazovanja socijalnih radnika na Višoj školi za socijalni rad u Sarajevu, ukazano je na izuzetno mali broj socijalnih radnika zaposlenih u zdravstvenim ustanovama. Njihov angažman bio je prisutan prvenstveno u segmentima zdravstvene zaštite, gdje je socijalna rehabilitacija bila usko povezana s medicinskim tretmanom, a proces liječenja neminovno uslovljen psihičkim stanjem pojedinca, njegovim porodičnim odnosima i radnim okruženjem (Papo, 1971). Tokom 20. stoljeća, uloga socijalnih radnika u zdravstvenom sektoru prošla je kroz značajne transformacije. U ranim fazama, njihov rad bio je primarno usmjeren na pružanje podrške socijalno ugroženim grupama, starijim osobama i pacijentima oboljelim od tuberkuloze, bolesti koja je bila široko rasprostranjena među siromašnim slojevima društva. Pristup socijalnom radu u tom periodu bio je uglavnom jednodimenzionalan, fokusiran na osnovne potrebe korisnika. S vremenom, djelokrug socijalnog rada u zdravstvu se značajno proširio, omogućavajući socijalnim radnicima da profesionalno djeluju na svim nivoima zdravstvene zaštite – primarnom, sekundarnom i tercijarnom. Ovaj razvoj dodatno je potaknut prihvatanjem biopsihosocijalnog modela zdravlja, koji bolest i zdravlje definiše kao rezultat međusobne interakcije bioloških, psiholoških i socijalnih faktora (Buljubašić, Šerić, Babić, 2018). Takav pristup omogućio je integraciju socijalnog rada u zdravstvenu praksu, pri čemu se socijalni rad afirmiše kao saradnička profesija, a socijalni radnik pozicionira kao stručni saradnik zdravstvenim radnicima. Sa znanstveno-teorijskog stanovišta, socijalni rad u zdravstvu se tokom tog perioda sve više afirmisao kao posebno primijenjeno (Martinović, 1987) i specifično područje profesionalne prakse (Halmi, 1989).

Iako broj zaposlenih socijalnih radnika u zdravstvenom sektoru i dalje ostaje nedovoljan, njihova profesionalna angažovanost prisutna je u bolničkim i vanbolničkim zdravstvenim ustanovama, posebno u okviru porodične medicine, centara za mentalno zdravlje, službi palijativne njege, kao i različitih zavoda,

uključujući ustanove za liječenje ovisnosti. Ova raznovrsna prisutnost potvrđuje postepeno širenje stručne uloge i profesionalne vidljivosti socijalnih radnika unutar zdravstvenog sistema. Poseban zamah u zapošljavanju i profesionalnom angažmanu socijalnih radnika, ali i intenzivnija saradnja zdravstvenog i socijalnog sektora, ostvareni su kroz reformu sektora mentalnog zdravlja, koja je u Bosni i Hercegovini započela 1996. godine.¹ Ova reforma stavila je akcenat na brigu o mentalnom zdravlju i podršku osobama s duševnim smetnjama u zajednici. Upravo takav pristup doprinio je kvalitetnijem i sveobuhvatnijem tretmanu u odnosu na ranije dominantan model zasnovan prvenstveno na hospitalnoj njezi. Ključni efekt reformi je formiranje centara za mentalno zdravlje u domovima zdravlja, s ključnom ulogom zaštite mentalnog zdravlja stanovništva, gdje je koncept rada nužno uključivao multidisciplinarni pristup i saradnju sa stručnjacima različitih profesija (Buljubašić, Šerić, Babić, 2018). Tako, više od dvije decenije, socijalni radnici u BiH postaju prepoznati kao važni stručni saradnici zdravstvenom sektoru u realizaciji brojnih radnih zadataka u oblasti mentalnog zdravlja, nezaobilazno se koristeći međusektorskom saradnjom u zaštiti prava i interesa korisnika (Buljubašić, Šerić, Babić, 2024).

Zakonski okvir prepoznaje potencijalnu ulogu socijalnog radnika u sistemu zdravstvene zaštite. Naime, član 34, stav 5 *Zakona o zdravstvenoj zaštiti Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH, br. 46/10 i 75/13)* eksplicitno navodi: „U provođenju pojedinačnih mjera zdravstvene zaštite u zdravstvenoj djelatnosti na primarnom nivou zdravstvene zaštite, a posebno u zdravstvenoj zaštiti radnika, djece predškolskog i školskog uzrasta, te zaštititi mentalnog zdravlja učestvuju psiholog, socijalni radnik, logoped, surdolog i edukator-rehabilitator, odnosno drugi stručnjaci za pojedina specifična pitanja te zaštite.” U skladu s tim, može se konstatovati da zakonska odredba eksplicitno prepoznaje socijalnog radnika kao stručnog člana multidisciplinarnih timova na primarnom nivou zdravstvene zaštite. Poseban naglasak stavljen je na njegov doprinos u oblastima zaštite mentalnog zdravlja, zdravstvene zaštite djece, radnika i drugih ranjivih populacija. Time se potvrđuje koncept integrisanog, multidisciplinarnog pristupa u pružanju zdravstvenih usluga. Dodatno, značajan normativni dokument predstavlja „Pravilnik o organizaciji i bližim uslovima prostora, medicinsko-tehničke opreme

1 <https://mentalnozdravlje.ba/projekat-mentalnog-zdravlja/>

i stručnog kadra koje trebaju ispunjavati centri za mentalno zdravlje u zajednici“ (*Službene novine FBiH*, br. 73/11). Ovaj Pravilnik eksplicitno prepoznaje socijalnog radnika kao člana multidisciplinarnog tima centra te precizno definiše njegove zadatke i profesionalne obaveze u okviru rada centra.

Međutim, u Bosni i Hercegovini centri za mentalno zdravlje još uvijek ne raspolažu u potpunosti formiranim multidisciplinarnim timovima koji uključuju socijalne radnike, uprkos zakonskim odredbama i profesionalnim standardima koji to predviđaju. S tim u vezi, iako zakonodavni okvir formalno prepoznaje ulogu socijalnog radnika u sistemu zdravstvene zaštite, njegova pozicija u praksi nije institucionalno osigurana. Ranija istraživanja (Buljubašić, Šerić, Babić, 2018) potvrđuju da, prema mišljenju socijalnih radnika zaposlenih u centrima za mentalno zdravlje, nedostatak finansijskih sredstava ima direktan utjecaj na mogućnosti zapošljavanja socijalnih radnika u zdravstvenim ustanovama. U tom kontekstu, rukovodstvo zdravstvene ustanove često se opredjeljuje za racionalizaciju troškova, što rezultira različitim modelima i kombinacijama angažovanja socijalnih radnika, umjesto njihovog sistemskog uključivanja.

U praksi, zapošljavanje socijalnih radnika često zavisi i od individualne volje, senzibiliteta i zalaganja rukovodstva zdravstvenih ustanova. Rezultati istraživanja provedenog prije više godina i dalje zadržavaju svoju aktuelnost, budući da relevantno oslikavaju dominantne obrasce percepcije i odnos društva prema profesiji socijalnog rada, posebno u kontekstu zdravstvenih ustanova. S tim u vezi, jedan je od zaključaka istraživanja da „ocjena o potrebi profesionalnog socijalnog rada kojeg obavljaju za to školovani socijalni radnici direktno je ovisna o obaviještenosti i mišljenju koje o radu socijalnog radnika imaju rukovodioci i drugi stručnjaci/primarni stručnjaci u zdravstvu“ (Papo, 1971: 72). Uprkos činjenici da većina menadžera i zdravstvenih profesionalaca deklarativno priznaje značaj socijalnog rada za zdravstvenu ustanovu, njegova uloga unutar saradničkih profesija ostaje nedovoljno definisana i sistemski neuređena. Socijalni radnici se nerijetko nalaze u tzv. „ping-pong“ situaciji, gdje se njihova važnost formalno priznaje, ali nijedna institucija ne preuzima konkretnu odgovornost za njihovo trajno i funkcionalno uključivanje u zdravstveni sistem. Uzimajući u obzir sve to, i dalje postoji izražena potreba za kontinuiranom promocijom i afirmacijom socijalnog rada, kako u centrima za mentalno zdravlje, tako i u širem kontekstu zdravstvenog sektora.

Međutim, položaj socijalnog rada unutar sistema zdravstvene zaštite, uprkos jasno izraženoj potrebi za angažmanom socijalnih radnika i dosadašnjem razvoju ovog aplikativnog područja profesionalne prakse, i dalje ostaje nedovoljno razvijen, uz prisutan spor napredak u institucionalizaciji i afirmaciji. Ove nalaze potvrđuju i rezultati prethodnih istraživanja (Rakanović Radonjić, 2016; Buljubašić, Šerić, Babić, 2018) koji ukazuju na marginalizovan status socijalnog rada kao profesije unutar sistema zdravstvene zaštite. Budući da centri za mentalno zdravlje djeluju u okviru domova zdravlja, nadležnost za zapošljavanje socijalnih radnika pripada rukovodstvu zdravstvene ustanove na primarnom nivou zdravstvene zaštite. S tim u vezi, marginalizacija se ogleda kako u ograničenom interesu rukovodstva za uključivanje socijalnih radnika, tako i u nedovoljnom broju socijalnih radnika koji su trenutno zaposleni u centrima za mentalno zdravlje, posebno u onim centrima u kojima nije zaposlen nijedan socijalni radnik. To dodatno potkrepljuju i rezultati istraživanja (Milić-Babić, Lakija, 2019) koji potvrđuju postojanje diskriminatornog i hijerarhijski podređenog položaja socijalnih radnika u zdravstvenom sektoru, što značajno doprinosi negativnoj percepciji njihove profesionalne uloge i statusa.

Značaj socijalnog rada u zdravstvenom sektoru, uprkos njegovom potencijalu da zdravstvenim radnicima pruži specifična znanja i vještine korisne u radu s pacijentima, često je potcijenjen. Socijalni radnici posjeduju kompetencije koje mogu značajno doprinijeti kvalitetu zdravstvenih usluga, posebno u kontekstu holističkog pristupa pacijentu. Međutim, rezultati (Šerić, Dudić, Šadić, 2018) ukazuju na to da se, prema iskazima 77,5% socijalnih radnika, socijalnom radu u zdravstvu posebno u oblasti mentalnog zdravlja pridaje tek djelimičan značaj. Navedeni rezultati dodatno potvrđuju vjerodostojnost prethodnih zaključaka i ukazuju na činjenicu da socijalni rad u zdravstvenom sistemu Bosne i Hercegovine još uvijek nije u potpunosti prepoznat kao relevantan faktor u procesu zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u zajednici. Česte su situacije u kojima se socijalni rad u zdravstvu, kako od strane zdravstvenih radnika, tako i od strane korisnika usluga, percipira kao dio sistema socijalne zaštite. Preventivna uloga socijalnog radnika u zdravstvu pritom ostaje zanemarena, a njeno provođenje u praksi često se svodi na samoinicijativne aktivnosti pojedinaca. Razvoj novih usluga koje bi odgovarale savremenim društvenim promjenama gotovo da se i ne razmatra. Profesionalna djelatnost socijalnog radnika u zdravstvu nije samo društveno značajna već i društveno opravdana, a potreba za njegovim

angažmanom je neupitna. Međutim, postavlja se ključno pitanje: kakav je oblik socijalnog rada potreban u zdravstvenom kontekstu da bi proces liječenja, koji je uspješan u medicinskom smislu, bio uspješan i u smislu ispunjavanja društvenih/ socijalnih zahtjeva prema pacijentu/korisniku. Shodno tome, posebno se izdvaja izazov: Ko treba obavljati takav rad? Ko realizira zadatke socijalnog rada u zdravstvenim ustanovama u kojima socijalni radnik nije sistemski prisutan? Da li se ta odgovornost prebacuje na glavnu medicinsku sestru? I na koncu, može li se socijalni rad svesti na usputnu djelatnost medicinske sestre ili ljekara, ili se ipak radi o specifičnoj profesionalnoj funkciji koja zahtijeva kompetencije i stručnost socijalnog radnika? Ova pitanja otvaraju prostor za kritičko promišljanje o institucionalnom pozicioniranju socijalnog rada u zdravstvu, kao i o potrebi za njegovom jasnom definicijom, profesionalnom autonomijom i sistemskom integracijom u zdravstveni sistem.

Stoga, jedan od ključnih izazova predstavlja kontinuirana promocija i afirmacija socijalnog rada u zdravstvenom sektoru, pri čemu mediji imaju značajnu ulogu u oblikovanju javne percepcije i podizanju svijesti o važnosti ove profesije. Razvoj savremenih komunikacijskih tehnologija doveo je do toga da mediji postanu sveprisutni, lako dostupni i neizostavan dio svakodnevnog života pojedinca, istovremeno predstavljajući ključni izvor informisanja šire javnosti. Bez obzira na vremenski tok i društveno-politički kontekst, mediji su kontinuirano zadržali status moćnog sredstva utjecaja na javno mišljenje i oblikovanja društvenog mnijenja. U savremenom društvu, više nego ikada ranije, medijska prezentacija socijalnog rada ima značajnu ulogu u izgradnji profesionalnog imidža. Istovremeno, mediji predstavljaju nezaobilazan instrument i u promociji mentalnog zdravlja u zajednici. Značaj medija za socijalni rad možemo sagledati kroz: *informisanje* javnosti o ulozi i aktivnostima socijalnih radnika; *prezentaciju* pozitivnih primjera iz prakse; *korekciju* neafirmativnog izvještavanja; *promociju* i *afirmaciju* profesije; *uključivanje* socijalnih radnika u javni diskurs; jačanje *društvene prepoznatljivosti* profesije, te posebno kroz *proces demarginalizacije* socijalnog rada. U kontekstu savremenog konzumerizma i sve izraženije društvene alijenacije, mediji bi trebali, shodno društveno odgovornom informisanju, da afirmišu socijalni rad kao relevantnu društvenu djelatnost, a socijalnog radnika kao stručnjaka čiji glas treba da nadilazi stereotipne narative i uobičajene obrasce izvještavanja. Ovo je posebno važno za socijalne radnike u BiH koji sve češće imaju osjećaj

„nevidljivosti“ u javnosti i profesionalnog neuvažavanja, koji ih dovodi u stanje zatvorenosti i nespremnosti da se bore za razvoj, promociju i afirmaciju (Šerić, Dudić, 2018).

Sam naziv „Centar za mentalno zdravlje“ već u svojoj terminološkoj strukturi upućuje na savremeni koncept zdravstvene zaštite, u kojem je fokus stavljen na očuvanje i unapređenje mentalnog zdravlja, a ne isključivo na liječenje bolesti. Ovakav naziv ukazuje na pomak ka preventivno usmjerenom pristupu, koji je u skladu s globalnim standardima javnog zdravlja. U tom kontekstu, primarna funkcija CMZ-a jeste promocija mentalnog zdravlja u zajednici, kroz aktivnosti koje uključuju edukaciju, prevenciju, ranu intervenciju i pružanje podrške osobama s duševnim smetnjama u njihovom prirodnom okruženju, na što će u nastavku ukazati i rezultati ovog istraživanja. Na taj način se doprinosi destigmatizaciji priče o problemima mentalnog zdravlja i jačaju kapaciteti pojedinca i zajednice za brigu o vlastitom psihosocijalnom blagostanju. Promocija mentalnog zdravlja u zajednici,² kao primarna funkcija centara za mentalno zdravlje, jasno ukazuje na potrebu za strateškim korištenjem medija u cilju podizanja javne svijesti o preventivnom djelovanju, destigmatizaciji i informisanju građana o dostupnim uslugama. Mediji, imaju značajnu ulogu u oblikovanju javne percepcije uloge socijalnog rada u zdravstvu. Korištenjem medijskog prostora može se unaprijediti prepoznatljivost socijalnog rada u zdravstvu te afirmirati njegova preventivna, edukativna i savjetodavna uloga u zajednici. U okviru Pravilnika,³ posebno člana 28, definisani su brojni zadaci socijalnog radnika koji, kako direktno tako i indirektno, doprinose promociji mentalnog zdravlja u zajednici. Ovaj član obuhvata aktivnosti poput uzimanja socijalne anamneze, izrade plana socijalnog djelovanja, pružanja stručne pomoći socijalno ugroženim kategorijama, poticanja društvene participacije korisnika, organizovanja rekreativnih sadržaja te uspostavljanja saradnje s relevantnim institucijama i organizacijama u

2 Član 3. Centar obavlja promociju mentalnog zdravlja i prevenciju mentalnih poremećaja, liječenje i rehabilitaciju mentalno oboljelih osoba, prevenciju invaliditeta i rehabilitaciju, te brigu i pomoć onesposobljenih, kao i druge poslove u skladu sa članom 88. Zakona o zdravstvenoj zaštiti. (*Službene novine Federacije BiH*, broj 46/10)

3 Pravilnik o organizaciji, bližim uslovima prostora, medicinskotehničke opreme, stručnog kadra, koje trebaju ispunjavati centri za mentalno zdravlje u zajednici kao i edukaciji u oblasti zloupotrebe psihoaktivnih supstanci. (*Službene novine Federacije BiH*, br. 73/11)

lokalnoj zajednici. Te obaveze potvrđuju funkcionalni doprinos socijalnog rada savremenim pristupima mentalnom zdravlju, zasnovanim na prevenciji, inkluziji i multisektorskoj saradnji.

Metodološki okvir istraživanja

U okviru istraživanja provedenog 2024. godine, uzorak je obuhvatio 34 socijalna radnika (34 CMZ) iz ukupno 74 centra za mentalno zdravlje u Bosni i Hercegovini, što predstavlja 45,9% ukupne mreže ovih ustanova. Socijalni radnici iz Federacije Bosne i Hercegovine činili su 70,6% uzorka (N=24), pri čemu su bili zastupljeni centri iz devet kantona: Tuzlanski kanton (17,6%), Kanton Sarajevo (14,7%), Unsko-sanski kanton (8,8%), Zeničko-dobojski kanton, Srednjobosanski kanton i Hercegovačko-neretvanski kanton (po 5,9%) te Posavski kanton, Zapadnohercegovački kanton, Kanton 10 i Brčko distrikt BiH (po 2,9%). Preostalih 29,4% učesnika (N=10) dolazi iz centara za mentalno zdravlje u Republici Srpskoj.

Važno je naglasiti da su u istraživanju učestvovali isključivo socijalni radnici iz centara koji imaju zaposlene socijalne radnike, što implicira da socijalni radnici nisu prisutni u svim centrima za mentalno zdravlje u Bosni i Hercegovini. Metodološke implikacije istraživanja odnose se na ograničenost uzorka, budući da su obuhvaćeni isključivo centri koji zapošljavaju socijalne radnike. Ipak, ovaj rad ne teži analizi cjelokupnog sistema mentalnog zdravlja, već se fokusira na segment profesionalnog angažmana socijalnih radnika. Šira komparativna perspektiva, koja bi uključivala i druge stručne profile u oblasti mentalnog zdravlja, predstavlja preporuku za buduća istraživanja. Uzorak je formiran ciljano, pri čemu su odabrani ispitanici s više od deset godina profesionalnog iskustva u oblasti socijalnog rada u mentalnom zdravlju. Većina ispitanika (94%) bila je angažovana putem stalnog radnog odnosa, dok je 81,3% činilo osobe ženskog spola, što je u skladu s rodnom strukturom profesije. Podaci su prikupljeni putem strukturiranog anketnog upitnika, s kombinovanim tipom pitanja. Prvi dio upitnika bio je usmjeren na prikupljanje sociodemografskih podataka, dok je drugi dio sadržavao pitanja relevantna za predmet istraživanja. Anketiranje je sprovedeno tokom 2024. godine. U okviru rada prezentirani su i dijelovi neobjavljenih rezultata istraživanja provedenog 2017. godine u istim centrima, čime je omogućena komparativna analiza u odnosu na vremenski protok. Dobijeni nalazi ne mogu se generalizovati

na sve centre za mentalno zdravlje, već se odnose isključivo na one ustanove u kojima je socijalni radnik integrisan kao član multidisciplinarnog tima. Uprkos ograničenjima, smatramo da je ovaj uzorak relevantan za analizu profesionalne prakse, izazova i potreba socijalnih radnika u oblasti mentalnog zdravlja, posebno u kontekstu afirmacije njihove uloge. Pored toga, u radu se razmatraju i segmenti neobjavljenih rezultata empirijskog istraživanja provedenog 2025. godine, koje je bilo fokusirano na ispitivanje stavova građana o mentalnom zdravlju u dva kantona Federacije Bosne i Hercegovine – Kantonu Sarajevo (N=100) i Tuzlanskom kantonu (N=78). Istraživanje je obuhvatilo 178 ispitanika, a tematski okvir uključuje pitanja vezana za stigmatizaciju, percepciju mentalnog zdravlja i korištenje dostupnih resursa u lokalnoj zajednici. Podaci su prikupljeni pomoću anketnog upitnika s kombinovanim tipom pitanja, koji je uključivao zatvorena, otvorena i poluotvorena pitanja. Anketa je realizovana kombinovanim pristupom, dijeljenjem online i putem e-maila, što je omogućilo veću dostupnost i fleksibilnost ispitanicima.

Problematika koja se pokazala relevantnom u sva tri istraživanja obuhvata niz ključnih pitanja, među kojima se izdvajaju sljedeća:

- *Da li je potrebna promocija i afirmacija socijalnog rada u centrima za mentalno zdravlje?*
- *Na koji način socijalni radnici mogu doprinijeti promociji i afirmaciji?*
- *Da li, i u kojoj mjeri, mediji imaju utjecaj na promociju i afirmaciju socijalnog rada?*
- *Da li mediji dovoljno informišu javnost o važnosti mentalnog zdravlja i dostupnosti stručne pomoći?*
- *S kojim izazovima se socijalni radnici suočavaju u promociji i afirmaciji?*
- *Koje su potencijalne mogućnosti za promociju i afirmaciju socijalnog rada u centrima za mentalno zdravlje?*
- *Da li građani imaju povjerenja u sistem zaštite mentalnog zdravlja i stručnjake zaposlene u centrima za mentalno zdravlje?*
- *Da li su građani informisani o postojanju centara za mentalno zdravlje u svojim lokalnim zajednicama?*

- *Da li bi građani potražili stručnu pomoć u slučaju suočavanja s izazovima mentalnog zdravlja?*

Predmet istraživanja bio je usmjeren na ispitivanje stavova socijalnih radnika o potrebi i mogućnostima promocije i afirmacije njihove profesije, kao i o potrebi za formiranjem profesionalnog udruženja, profesionalnim vrednovanjem i jačanjem kredibiliteta. Poseban fokus stavljen je na percepciju medijskog izvještavanja, vidljivost socijalnih radnika unutar institucija u kojima djeluju te njihovu prisutnost i prepoznatljivost u lokalnoj zajednici, odnosno u kojoj se mjeri socijalni radnici percipiraju kao promotori mentalnog zdravlja u zajednici. Osnovni cilj istraživanja bio je identifikacija ključnih izazova vezanih za nedovoljnu prepoznatljivost i afirmaciju socijalnog rada u centrima za mentalno zdravlje, kao i formulisanje preporuka za njihovo prevazilaženje. U okviru istraživanja evaluirano je zadovoljstvo socijalnih radnika medijskim izvještavanjem o njihovoj profesiji, načinima promocije rada u centrima za mentalno zdravlje te aktivnostima usmjerenim na razbijanje predrasuda i stereotipa u vezi s traženjem stručne pomoći. Poseban fokus stavljen je na procese destigmatizacije i unapređenja javne percepcije mentalnog zdravlja.

U istraživanju smo krenuli od sljedeće hipoteze: iako je značaj promocije i afirmacije socijalnog rada u centrima za mentalno zdravlje prepoznat u profesionalnoj praksi, nedovoljno iskorištene mogućnosti za veću prepoznatljivost socijalnih radnika mogu negativno utjecati na njihovu ulogu kao ključnih aktera u promociji mentalnog zdravlja u zajednici.

Rezultati istraživanja i diskusija

Prema iskazima 97% ispitanika, rad na promociji i afirmaciji socijalnog rada u sektoru zdravstva, a posebno rada u centrima za mentalno zdravlje, predstavlja nužan korak ka unapređenju profesionalne prepoznatljivosti i društvene relevantnosti potrebe za angažmanom socijalnih radnika. Evidentan je konsenzus među socijalnim radnicima o potrebi za jačanjem vidljivosti i prepoznatljivosti njihove profesije. Nedostatak systemske promocije socijalnog rada u okviru zdravstvenog sektora značajno je utjecao na njegov spor i marginalizovan razvoj, što se posebno ogleda u ograničenom broju zaposlenih socijalnih radnika

u zdravstvenim ustanovama. Takva situacija godinama potvrđuje potrebu za strateškim pristupom jačanju profesionalne vidljivosti i institucionalne integracije socijalnog rada u okviru zdravstvenog sistema. Ovi nalazi potvrđuju osnovni cilj istraživanja da se identifikuju izazovi vezani za nedovoljnu afirmaciju profesije i potrebe za njenim prevazilaženjem kroz efikasnije promocijske aktivnosti. Korištenje medijskog prostora u informisanju i promociji aktivnosti socijalnih radnika u sektoru zdravstva prepoznaje se kao važan aspekt profesionalne afirmacije. Prema rezultatima istraživanja provedenog 2017. godine, 48% ispitanih socijalnih radnika smatra da je medijski prostor potrebno koristiti u znatno većoj mjeri, dok 42% navodi da je njegovo korištenje nužno, ali uslovljeno konkretnim okolnostima i specifičnostima problematike. Ovi podaci ukazuju na postojanje svijesti o značaju medijske prisutnosti, ali i na potrebu za sistemskim pristupom njenom unapređenju. Na osnovu istraživačkog pitanja o značaju promocije postavljenog u okviru kvalitativnog istraživanja iz 2024. godine, analizom deskriptivnih odgovora možemo zaključiti da se medijska prezentacija kod većine socijalnih radnika ističe kao nezaobilazan alat u procesu promocije i afirmacije socijalnog rada, ne samo kroz informisanje javnosti o ulozi i aktivnostima socijalnih radnika već i kroz korekciju neafirmativnog izvještavanja putem isticanja pozitivnih primjera iz prakse. Poseban značaj se ističe u kontekstu osoba s duševnim smetnjama, koje su često dodatno stigmatizirane u javnom prostoru. U tom smislu, mediji mogu predstavljati snažno sredstvo promocije zdravlja i socijalne inkluzije. Kvalitetno osmišljene medijske kampanje imaju potencijal da doprinesu većoj afirmaciji socijalnog rada u praksi, jačanju profesionalne prepoznatljivosti i boljoj informisanosti građana. Komparirajući rezultate istraživanja provedenih u različitim vremenskim periodima evidentno je da se percepcija o ulozi socijalnih radnika u sektoru zdravstva postupno mijenja, ali i dalje ostaje obilježena ograničenom vidljivošću i nedovoljnom afirmacijom. Oba istraživanja, iz 2017. i 2024. godine, ukazuju na kontinuiranu potrebu za unapređenjem informisanosti građana, jačanjem medijske prisutnosti te sistemskom promocijom socijalnog rada kao ključnog segmenta zdravstvene zaštite. U kontekstu medijskog izvještavanja o aktivnostima socijalnih radnika u sektoru zdravstva, rezultati istraživanja pokazuju da je 61% socijalnih radnika nezadovoljno načinom na koji mediji predstavljaju generalno profesiju, aktivnosti i profesionalni profil socijalnog radnika, dok približno jedna trećina

zauzima neutralan stav. Putem kvalitativne analize dolazimo do uvida da se medijsko izvještavanje o socijalnoj problematici karakteriše opštim, površnim i često s nedovoljno analitičkim pristupom, pri čemu se sadržaji plasiraju radi zadovoljavanja forme, bez dubljeg razumijevanja kompleksnosti i senzibiliteta oblasti mentalnog zdravlja. U tom kontekstu, socijalni radnici ističu potrebu za većom saradnjom s medijima, izgradnjom međusobnog povjerenja i aktivnijim pristupom u komuniciranju s javnošću svojoj ulozi. Određen stepen nezadovoljstva prema načinu medijskog izvještavanja o pitanjima mentalnog zdravlja izražavaju i građani kroz svoje stavove. Rezultati istraživanja provedenog 2025. godine na uzorku od 178 građana ukazuju na prisutnost percepcije stigmatizacije u medijskom prikazu osoba s duševnim smetnjama. Na postavljeno pitanje: „Da li smatrate da mediji u vašem okruženju prikazuju osobe s duševnim smetnjama na način koji može podstaknuti negativne stereotipe ili društvenu stigmatu“, 27,6% ispitanika smatra da mediji prikazuju ove osobe na stigmatizirajući način, dok 21,2% ne dijeli to mišljenje. Najveći dio ispitanika, 47,6%, procjenjuje da se takav prikaz pojavljuje djelimično. Ova distribucija odgovora upućuje na zaključak da gotovo polovina građana prepoznaje elemente stigmatizacije u medijskom sadržaju, iako ne u potpunosti, što ukazuje na ambivalentan odnos javnosti prema načinu na koji mediji oblikuju sliku o osobama s duševnim smetnjama. Istovremeno, skoro je trećina onih koji potvrđuju prisutnost stigmatizirajućih narativa (27,6%) i potrebu za kritičkom analizom medijskog diskursa, kroz kreiranje strategija koje bi doprinijele etičnijem, sadržajnijem i kvalitetnijem izvještavanju. O važnosti etičkog izvještavanja o mentalnom zdravlju svjedoči i dokument *Smjernice za etičko izvještavanje o mentalnom zdravlju*, koje imaju cilj „...da prvenstveno profesionalcima iz medija ali i ljekarima iz oblasti zaštite mentalnog zdravlja pruži korisne i kvalitetne informacije, upute i savjete kako etički, pravilno i adekvatno izvještavati o mentalnom zdravlju“.⁴ Ove smjernice predstavljaju važan alat u procesu destigmatizacije, edukacije javnosti i afirmacije profesionalaca koji djeluju u ovom osjetljivom području, uključujući i socijalne radnike. Kada je u pitanju medijska promocija mentalnog zdravlja, stavovi građana (N=178) ukazuju na izraženu percepciju nedostatka adekvatne medijske informisanosti o važnosti mentalnog zdravlja i dostupnosti stručne pomoći.

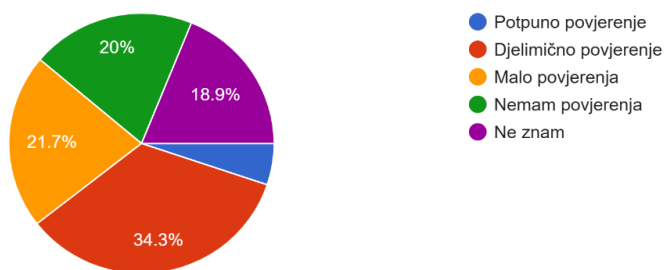
4 <https://mentalnozdravlje.ba/eticko-izvjestavanje-o-mentalnom-zdravlju/>

Na postavljeno pitanje: „Da li mediji dovoljno informišu javnost o važnosti mentalnog zdravlja i dostupnosti stručne pomoći?“, 64% ispitanika smatra da mediji ne pružaju dovoljno informacija o ovim temama, dok 30,8% procjenjuje da se to čini djelimično. Samo 2% ispitanika smatra da mediji u dovoljnoj mjeri informišu javnost.

Ovi rezultati ukazuju na dominantan stav građana da medijski prostor nije dovoljno iskorišten za promociju mentalnog zdravlja, niti za edukaciju o dostupnim uslugama u zajednici. Nedostatak informisanosti može imati višestruke negativne posljedice, uključujući održavanje stigme i tabua o mentalnom zdravlju, odlaganje traženja pomoći i slabu povezanost građana sa sistemom podrške. U tom kontekstu, rezultati istraživanja potvrđuju potrebu za strateškim pristupom, koji bi uključivao redovno informisanje javnosti, prezentaciju pozitivnih primjera iz prakse, kao i saradnju sa stručnjacima iz oblasti mentalnog zdravlja. Mediji, kao ključni akteri javnog utjecaja, imaju potencijal da doprinesu destigmatizaciji, osnaživanju građana i jačanju povjerenja u sistem mentalne podrške. Razlog tome je u činjenici da percepcija javnosti nije oblikovana samo kroz lična iskustva već i putem medijskog diskursa. Postoji mogućnost da ti nalazi utječu na nivo povjerenja koji građani imaju u sistem zaštite mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini.

Koliko imate povjerenja u sistem zaštite mentalnog zdravlja u BiH?

175 responses

Grafikon 1: Povjerenje građana u sistem zaštite mentalnog zdravlja u BiH

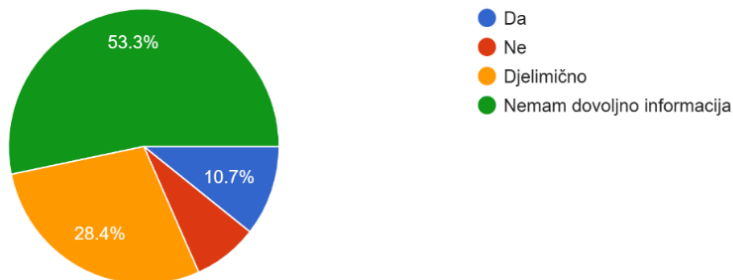
S tim u vezi, rezultati istraživanja ukazuju na nizak nivo povjerenja građana u sistem zaštite mentalnog zdravlja u Bosni i Hercegovini. Najveći broj ispitanika

(34,3%) izražava djelomično povjerenje, dok dodatnih 21,7% navodi da ima malo povjerenja, a 20% izjavljuje da uopšte nema povjerenja u sistem. Značajan broj ispitanika (18,9%) nije mogao dati jasan odgovor, dok svega 5,1% izražava potpuno povjerenje. Ova raspodjela odgovora ukazuje na rezervisanost i skepticizam građana prema institucionalnim kapacitetima i kvalitetu usluga u oblasti mentalnog zdravlja. Kombinovano, više od 75% ispitanika pokazuje ograničeno, nisko ili potpuno odsustvo povjerenja, što može imati ozbiljne implikacije po dostupnost i korištenje usluga u zajednici. Procent odgovora gdje su ispitanici neodlučni (18,9%) može ukazivati na nedostatak kontakta sa sistemom ili opštu nevidljivost njegovih aktivnosti u javnom prostoru.

Ovi nalazi dodatno potvrđuju potrebu za unapređenjem profesionalne vidljivosti i saradnje s medijima i lokalnim zajednicama u cilju izgradnje povjerenja i destigmatizacije. Posebno ako se uzme u obzir rezultat istraživanja u kojem su građani odgovarali na *pitanje o povjerenju u stručnjake koji rade u centrima za mentalno zdravlje*, jasno se uočava određeni stepen neizvjesnosti i nedovoljno izgrađenog povjerenja.

Da li imate povjerenja u stručnjake koji rade u centrima za mentalno zdravlje?

169 responses

Grafikon 2: Povjerenje građana u stručnjake

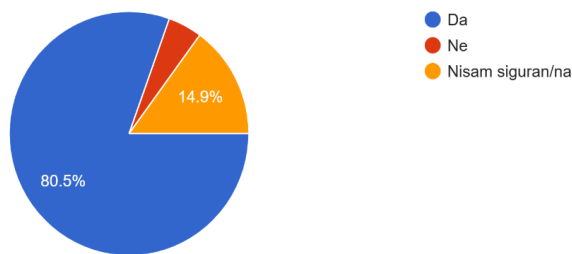
Od ukupnog uzorka od 178 ispitanika, na ovo pitanje je odgovorilo njih 169, pri čemu je 53,3% izjavilo da nema dovoljno informacija, 28,4% je iskazalo djelimično povjerenje, dok je samo 10,7% odgovorilo potvrdno. Preostali procent ispitanika naveo je da nema povjerenja. Ovi podaci ukazuju na značajan *informacijski jaz među građanima*, koji može biti posljedica nedostatka javne

promocije, ograničenog medijskog izvještavanja i nedovoljne vidljivosti stručnjaka, uključujući socijalne radnike, u okviru sistema zaštite mentalnog zdravlja. Prikazani rezultati dodatno potvrđuju potrebu za strateškim pristupom u komunikaciji s javnošću u kontinuitetu, s ciljem izgradnje povjerenja, afirmacije centara za mentalno zdravlje i unapređenja dostupnosti relevantnih informacija za građane. Na istraživačko pitanje „Da li aktivno radite na razbijanju predrasuda i stereotipa u vezi s traženjem pomoći u centrima za mentalno zdravlje?“, 78,8% socijalnih radnika je dalo potvrđan odgovor, dok je 21,2% odgovorilo da to čini djelimično. Rezultati ukazuju na visok stepen profesionalne angažovanosti u razbijanju predrasuda vezanih za traženje pomoći u ovim ustanovama, ali i na prisutnost svijesti među socijalnim radnicima o njihovoj edukativnoj i promotivnoj ulozi. To potvrđuje da se u praksi već realizuju aktivnosti usmjerene na osnaživanje građana, informisanje zajednice i izgradnju povjerenja u sistem mentalne zaštite. Takav profesionalni angažman od izuzetne je važnosti, budući da stigma i predrasude predstavljaju ključne barijere u traženju pomoći, naročito u društvenim sredinama gdje je mentalno zdravlje i dalje tabuizirana tema. Djelimični odgovori ukazuju na postojanje određenih ograničenja u institucionalnim kapacitetima, resursima ili sistemskoj podršci, što dodatno naglašava potrebu za osnaživanjem socijalnog rada u okviru centra za mentalno zdravlje. Istovremeno, svi socijalni radnici koji su učestvovali u istraživanju jednoglasno su ukazali na postojanje kontinuirane stigmatizacije osoba s duševnim smetnjama, uprkos dosadašnjim naporima usmjerenim na njihovu destigmatizaciju. Njihovi stavovi bazirani na neposrednom profesionalnom iskustvu ukazuju na ograničen domet dosadašnjih aktivnosti te potrebu za sistemskim, multisektorskim pristupom, koji uključuje kontinuiranu edukaciju javnosti, medijsku odgovornost, institucionalnu podršku i aktivno uključivanje različitih sudionika u zajednici. S druge strane, neophodno je uzeti u obzir činjenicu da se u savremenom društvenom kontekstu o mentalnom zdravlju i povezanim problemima govori znatno otvorenije i smjelije nego ranije. Ovaj pomak u javnom diskursu indikator je veće osviještenosti o značaju mentalnog zdravlja. Nesporno je da su sredstva masovne komunikacije kroz različite medijske formate (informativne emisije, dokumentarni sadržaji, filmovi, serije, sadržaji na društvenim mrežama i sl.) učinila narativ o mentalnom zdravlju fleksibilnijim, otvorenijim, dinamičnijim jer mentalno zdravlje sve češće postaje tema javne rasprave. To doprinosi njegovoj destigmatizaciji i mogućoj afirmaciji

stručnjaka koji djeluju u ovoj oblasti. S tim u vezi, ohrabruje podatak da je 85,5% građana, od ukupnog uzorka od 178 ispitanika, izjavilo da bi, u slučaju problema s mentalnim zdravljem, potražilo stručnu pomoć. Dodatnih 14,9% ispitanika nije bilo sigurno, dok je preostali procent naveo da ne bi tražio stručnu podršku.

Da li biste potražili stručnu pomoć ako biste imali problema s mentalnim zdravljem?

174 responses

Grafikon 3: Spremnost građana da potraže pomoć

Ovi rezultati ukazuju na to da je učinjen pozitivan pomak u javnoj percepciji mentalnog zdravlja te upućuju na spremnost građana da se oslone na dostupne resurse zajednice u suočavanju s psihosocijalnim poteškoćama. Naravno da postoji prostor za daljnje unapređenje informisanosti i povjerenja, posebno među onima koji su neodlučni ili skeptični, ali ovakav trend predstavlja značajan korak ka destigmatizaciji i jačanju uloge stručnjaka u oblasti mentalnog zdravlja.

Suočeni s brojnim i kompleksnim izazovima u okviru zdravstvenog sektora, socijalni radnici mogu značajno unaprijediti efikasnost svog djelovanja kroz profesionalno povezivanje i zajedničko djelovanje. U tom kontekstu, istraživanje iz 2017. godine je obuhvatilo *pitaje o postojanju interesa za profesionalnu identifikaciju socijalnih radnika* putem formiranja stručnih udruženja. Rezultati pokazuju da 93,55% socijalnih radnika izražava pozitivan stav prema ovoj inicijativi, što ukazuje na visoku spremnost za kolektivno organizovanje i jačanje profesionalnog identiteta. Ovakav nalaz potvrđuje potrebu za institucionalnim mehanizmima koji bi omogućili *umrežavanje, razmjenu iskustava, stručno usavršavanje i zajedničko zagovaranje interesa profesije*, čime bi se dodatno osnažila uloga socijalnog rada u zdravstvenom sistemu. Pitanje formiranja profesionalnog udruženja socijalnih radnika u sektoru zdravstva otvara prostor za razmatranje njegovih višestrukih

koristi, kako za samu profesiju, tako i za kvalitet pružanja usluga korisnicima. Kvalitativnom analizom opisnih odgovora na istraživačko pitanje o razlozima potrebe za ovim vidom udruživanja, prikupljenih tokom istraživanja iz 2017. i 2024. godine, uočavaju se značajne tematske sličnosti u percepciji socijalnih radnika o prednostima udruženja.

Među ključnim prednostima formiranja takvog udruženja ističu se:

- jačanje profesionalne identifikacije i javne prepoznatljivosti;
- umrežavanje socijalnih radnika iz različitih zdravstvenih ustanova;
- razmjena stručnih iskustava, posebno iz centara za mentalno zdravlje;
- zajednički rad na unapređenju kvaliteta socijalnog rada u zdravstvu;
- kolektivni angažman u rješavanju sistemskih izazova i prepreka u ostvarivanju profesionalne funkcije;
- olakšan pristup dodatnim edukacijama i stručnom usavršavanju;
- povećane mogućnosti apliciranja za projekte, naročito one preventivnog karaktera;
- organizovanje stručnih diskusija o unapređenju dosadašnje prakse;
- kreiranje inovativnih rješenja za razvoj novih usluga u skladu sa savremenim društvenim potrebama;
- podsticanje volonterskog angažmana, posebno kroz primjenu kreativnih metoda u radu s korisnicima i
- sistematska podrška u prevazilaženju profesionalnog sagorijevanja.

Formiranje profesionalnog udruženja ne samo da doprinosi osnaživanju struke već i omogućava socijalnim radnicima da djeluju proaktivno, kolektivno i strateški u cilju unapređenja svog položaja u sistemu zdravstva, ali i mentalnog zdravlja u zajednici. *Profesionalni kredibilitet* socijalnih radnika u sektoru zdravstva predstavlja ključni element njihove prepoznatljivosti, uvjerljivosti i ugleda, kako unutar zdravstvenih ustanova, tako i u lokalnoj zajednici. Prema rezultatima istraživanja (2017), 97% socijalnih radnika smatra da je neophodno kontinuirano raditi na izgradnji i promociji profesionalnog kredibiliteta, što ukazuje na visoku svijest o važnosti afirmacije u institucionalnom i društvenom kontekstu.

Izgradnja kredibiliteta, međutim, ne može biti ostvarena bez sistemskog *profesionalnog vrednovanja*. U tom smislu, 87% socijalnih radnika izražava stav da je profesionalno vrednovanje socijalnih radnika u zdravstvu nužno, posebno imajući u vidu da upravo ono predstavlja temelj za dalji razvoj i unapređenje položaja socijalnih radnika. I u segmentu profesionalnog vrednovanja, socijalni radnici zaposleni u centrima za mentalno zdravlje suočavaju se s brojnim izazovima. Ovi izazovi direktno se odnose na kompleksne zahtjeve na koje je potrebno odgovoriti, a ogledaju se u sljedećim aspektima:

- precizno teorijsko i praktično definisanje polja djelovanja socijalnih radnika u zdravstvu;
- jasno određivanje radnih zadataka i potrebnih kompetencija, uključujući kontinuiranu edukaciju;
- normativno usklađivanje i standardizacija regulativa koje uređuju djelokrug rada;
- proširenje ovlaštenja i nadležnosti socijalnih radnika u okviru zdravstvenih ustanova;
- povećanje zainteresovanosti menadžmenta zdravstvenih ustanova za razvoj socijalnog rada;
- sistemska podrška od strane političkih struktura i nadležnih ministarstava;
- pravedno vrednovanje profesije u finansijskom i statusnom smislu;
- prevencija omalovažavajućih stavova drugih zdravstvenih profesionalaca prema saradničkim profesijama;
- jačanje prepoznatljivosti socijalnih radnika u zajednici u kojoj djeluju;
- razvoj profesije kroz povećanje broja zaposlenih socijalnih radnika u zdravstvenom sektoru.

Važno je naglasiti da se ti zahtjevi mogu smatrati *općim i okvirnim* te da u njihovoj konkretizaciji postoje značajne razlike među centrima za mentalno zdravlje, koje su uvjetovane kantonalnim nadležnostima, organizacijskim kapacitetima i dostupnim resursima u zajednici. Profesionalno vrednovanje i kredibilitet socijalnog radnika usko su povezani s njegovom vidljivošću, kako unutar ustanove u kojoj je zaposlen, tako i u lokalnoj zajednici u kojoj djeluje. Vidljivost u centrima za mentalno zdravlje podrazumijeva prepoznatljivost u okviru multidisciplinarnog tima, jasno definisanu ulogu i aktivno učešće u

planiranju i realizaciji intervencija. To predstavlja ključne elemente u procesu promocije i afirmacije njihove profesionalne uloge u okviru centara za mentalno zdravlje. Prema rezultatima istraživanja, svi socijalni radnici u centru za mentalno zdravlje ističu važnost povećanja profesionalne vidljivosti i prepoznatljivosti u ustanovama, što se smatra ključnim za afirmaciju njihove stručne pozicije kao preduslov za efikasnije djelovanje i bolju saradnju s drugim stručnjacima.

Također, 93% socijalnih radnika ističe potrebu za većom prisutnošću socijalnih radnika u lokalnoj zajednici, naglašavajući važnost njihove uloge u prevenciji, edukaciji i povezivanju korisnika s dostupnim resursima. To implicira da se prepoznatljivost socijalnih radnika u centrima za mentalno zdravlje može se sagledati kroz nekoliko međusobno povezanih aspekata. Prvo, njihova uloga je neraskidivo povezana s promocijom zdravlja i mentalnog zdravlja, što zahtijeva jasno definisanu prisutnost u javnom prostoru. Drugo, informisanje javnosti predstavlja ključni preduslov za uspješnu promociju, jer omogućava razumijevanje funkcije i značaja socijalnog rada. Treće, edukacija se ističe kao temelj prevencije narušavanja mentalnog zdravlja, pri čemu socijalni radnici imaju važnu ulogu. Četvrto, podizanje svijesti građana kroz raznovrsne edukativne aktivnosti doprinosi destigmatizaciji i jačanju povjerenja u sistem mentalnog zdravlja. Konačno, jačanje saradnje s lokalnim akterima koja uključuje nevladine organizacije, obrazovne ustanove i medije, ključno je za širenje utjecaja i prepoznatljivosti socijalnih radnika u zajednici. Kao primjere dobre prakse u lokalnoj zajednici, socijalni radnici predlažu aktivnosti koje doprinose promociji mentalnog zdravlja, destigmatizaciji i jačanju socijalne uključenosti. Među njima se izdvajaju: organizacija radionica zdravlja u mjesnim zajednicama, edukativni programi o zdravim stilovima života u obrazovnim ustanovama te kampanje usmjerene na razbijanje predrasuda prema osobama s duševnim smetnjama. Ove inicijative ne samo da podižu svijest građana već i afirmišu ulogu socijalnih radnika kao ključnih aktera u prevenciji i promociji mentalnog zdravlja.

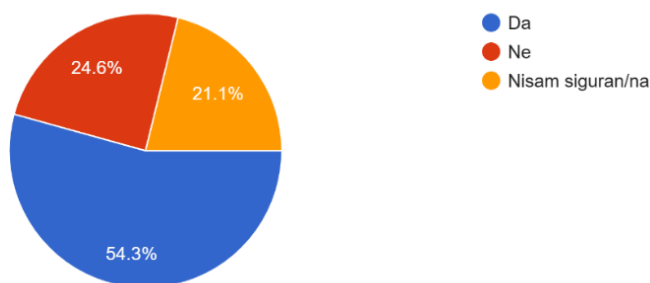
U isto vrijeme, prisutnost u zajednici odražava sposobnost socijalnog radnika zaposlenog u centru za mentalno zdravlje da gradi odnose s korisnicima, lokalnim akterima i širim društvenim strukturama, čime se dodatno učvršćuje njegov profesionalni identitet i doprinos. Upravo jedan od ključnih zadataka socijalnog radnika je: „uspostavljanje permanentne saradnje sa različitim službama i institucijama socijalne zaštite, obrazovnim i ustanovama od javnog značaja,

te različitim nevladinim organizacijama u zajednici u kojoj djeluje Centar“;⁵ tako da djeluje kao most između pojedinca i sistema. Nedostatak vidljivosti može rezultirati marginalizacijom u procesu odlučivanja, smanjenjem utjecaja i ograničenjem u ostvarivanju profesionalnog potencijala.

Rezultati istraživanja pokazuju da 65% socijalnih radnika smatra kako su o njihovom djelovanju informisani uglavnom oni građani koji aktivno traže pomoć, dok svega 29% procjenjuje da je šira zajednica upoznata s njihovom ulogom. Ovakva percepcija ukazuje na nedovoljnu prisutnost socijalnih radnika u javnom diskursu te otvara prostor za unapređenje prepoznatljivosti i dostupnosti u lokalnoj zajednici.

Da li znate da u vašoj općini postoji Centar za mentalno zdravlje?

175 responses

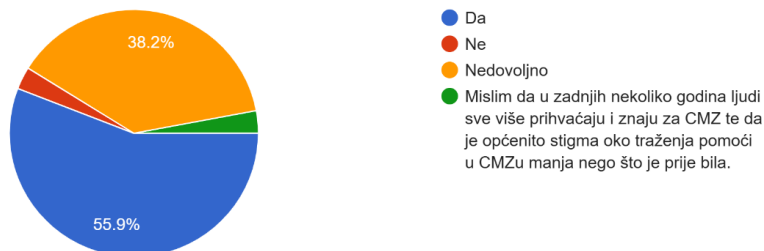
Garfikon 4: Informisanost o postojanju centra za mentalno zdravlje

Rezultati ankete među građanima (N=178) pokazuju da 54,3% ispitanika zna za postojanje centra za mentalno zdravlje u svojoj opštini ili gradu, dok 24,6% nije upoznato s tim, a 21,1% izražava nesigurnost. Ovakav rezultat može se dovesti u vezu s ranije identifikovanim izazovima u pogledu informisanosti i prepoznatljivosti, ukazujući na potrebu za intenzivnijom promocijom i vidljivijom prisutnošću centara za metalno zdravlje u lokalnoj zajednici. Posebno ako se uzme u obzir da, uprkos dosadašnjim naporima i implementiranim programima, uloga i značaj centara za mentalno zdravlje još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri prepoznati unutar lokalnih zajednica.

⁵ https://propisi.ks.gov.ba/sites/propisi.ks.gov.ba/files/broj_73_od_11_psihoaktivne_.pdf

Da li je prepoznata uloga i značaj centara za mentalno zdravlje u zaštiti mentalnog zdravlja?

34 responses

Grafikon 5: Prepoznatljivost uloge i značaja centra za mentalno zdravlje

Rezultati istraživanja (2025) ukazuju na djelimičnu prepoznatljivost uloge i značaja centara za mentalno zdravlje u zaštiti mentalnog zdravlja. Na postavljeno pitanje, 55,9% ispitanika smatra da je uloga CMZ-a prepoznata, dok 38,2% procjenjuje da je ta prepoznatljivost nedovoljna. Iako većina ispitanika prepoznaje određeni nivo institucionalne vidljivosti i društvene relevantnosti CMZ-a, značajan dio stručnjaka i dalje ukazuje na ograničenu afirmaciju. Takva percepcija može biti rezultat nedostatka systemske promocije, nedovoljne medijske prisutnosti, kao i ograničenih resursa za razvoj preventivnih i edukativnih programa. Nalaz da gotovo 40% socijalnih radnika smatra da uloga CMZ-a nije dovoljno prepoznata otvara prostor za strateško djelovanje u pravcu jačanja institucionalne vidljivosti, intersektorske saradnje i profesionalne afirmacije. Kvalitativnom analizom opisnih odgovora na istraživačko pitanje: „Kako centar za mentalno zdravlje realizuje promociju mentalnog zdravlja u zajednici i prevenciju narušavanja mentalnog zdravlja?“ identifikovan je širok spektar značajnih i realizovanih aktivnosti koje svjedoče o aktivnoj ulozi ovih ustanova u lokalnim zajednicama.

Tabela 1: Najčešće realizovane aktivnosti

Aktivnost	f	Opis i primjeri
Radionice i predavanja u školama	20+	„predavanja, radionice u školama“, „preventivni rad u školama“, „edukacije u osnovnim i srednjim školama“
Mediji (radio, TV, društvene mreže)	10	„Radio Gračanica“, „intervju sa psihologom na Fejsbuku“, „TV-emisije“, „radioemisije“
Obilježavanje važnih dana	7	„Svjetski dan mentalnog zdravlja“, „Međunarodni dan porodice“, „ulične promocije 10. oktobra“

Leci, afiše, plakati	4	„podjelom afiša“, „flajeri“, „plakati“
Rad sa stručnim grupama (nastavnici, roditelji, policija)	5	„radionice za prosvjetne radnike“, „saradnja s timovima porodične medicine“
Okupaciona terapija i savjetovanja	3	„osnaživanje pacijenata“, „savjetovanje“
Partnerstvo s NVO, općinama i udruženjima	6	„saradnja sa Sumerom“, „projekti koje finansira općina“, „udruženja građana“

Na osnovu prikazanih rezultata može se zaključiti da je najzastupljenija i najprepoznatljivija aktivnost edukativno-preventivni rad u školama. Iako su aktivnosti centara za mentalno zdravlje raznovrsne, njihov obim i kontinuitet često zavise od angažovanosti lokalne zajednice te dostupnosti finansijske podrške, prvenstveno od strane općinskih struktura i dijelom nevladinih organizacija. Većina ispitanika prepoznaje važnost konkretnih aktivnosti i ističu njihovu važnost, npr. edukacije, preventivne radionice, ali je evidentna dominacija obrazovno-preventivnog programa. Najveći broj odgovora socijalnih radnika možemo povezati s promocijom mentalnog zdravlja, radom u školi kroz edukaciju učenika, nastavnika i roditelja. Uočljivo je učestalo korištenje lokalnih radiostanica, televizije i društvenih mreža za podizanje svijesti kod šire javnosti.

Simboličke promotivne aktivnosti odnose se na obilježavanje datuma kao što je 10. oktobar, poznat kao Svjetski dan mentalnog zdravlja, koje se također koristi za povećanje javne prepoznatljivosti. Uočene slabosti u praksi otvaraju mogućnosti za unapređenje posebno u kontekstu povremenih i simboličnih aktivnosti. Značajan broj odgovora ukazuje na manjak sistemskog pristupa u promociji rada, npr. samo učestvovanje na manifestacijama i konferencijama bez značajnog profesionalnog doprinosa. Prisutna je i neujednačenost u aktivnostima među zajednicama jer obim promotivnih aktivnosti varira u zavisnosti od općine/grada i podrške lokalne vlasti. To ukazuje na nedovoljnu operativnu primjenu promotivnih preventivnih aktivnosti u zajednici. Također, socijalni radnici dodatno ističu saradnju s nevladinim organizacijama, udruženjima građana i sportskim klubovima, kroz koje se teme mentalnog zdravlja približavaju različitim dobnim i socijalnim skupinama.

Na osnovu provedenog istraživanja i analize rezultata, možemo izdvojiti ključne preporuke u cilju unapređenja promocije socijalnog rada u centru za mentalno zdravlje kao ključne komponente promocije mentalnog zdravlja u zajednici:

1. Dosljedna primjena Pravilnika o radu CMZ-a, posebno prvog zadatka koji podrazumijeva promociju i afirmaciju mentalnog zdravlja u zajednici;
2. Jačanje medijske vidljivosti centara za mentalno zdravlje, kroz aktivno učešće u medijima, na društvenim mrežama i u javnim događajima;
3. Razvoj jedinstvenih modela promocije aktivnosti koje bi centri mogli primjenjivati u lokalnim zajednicama, prilagođenih dobnim grupama i specifičnostima sredine;
4. Sistemska edukacija članova zajednice, posebno članova u riziku, kako bi se podigla svijest, smanjila stigma i blagovremeno djelovalo na početne znakove narušavanja mentalnog zdravlja;
5. Sistematska saradnja s obrazovnim ustanovama, kroz uvođenje stalnih edukacija za nastavno osoblje, roditelje i učenike;
6. Umrežavanje centara za razmjenu dobrih praksi između CMZ u BiH, kao i zajedničke kampanje koje bi bile prepoznate na višem nivou (entitetskom ili državnom);
7. Jačanje saradnje s lokalnim samoupravama i NVO sektorom u cilju zajedničkog planiranja i finansiranja preventivnih projekata kojima se promoviše mentalno zdravlje;
8. Osiguranje resursa i vremena za preventivni rad, kako bi se stručnjaci mogli posvetiti promociji mentalnog zdravlja bez dodatnog opterećenja postojećim terapijskim obavezama;
9. Unapređenje promocije i afirmacije uloge socijalnog radnika kako u postojećim centrima za mentalno zdravlje gdje već djeluju, tako i u onim centrima koji još uvijek nemaju zaposlene socijalne radnike.

Zaključno, iako posljednja po redoslijedu, ova preporuka nipošto nije posljednja po važnosti. Sve prethodno navedene mjere podrazumijevaju i promociju i afirmaciju uloge socijalnog radnika u okviru centra za mentalno zdravlje, kako bi on mogao postati ključna karika u njihovoj uspješnoj realizaciji. To otvara prostor za njihovo aktivno uključivanje u unapređenje mentalnog zdravlja u zajednici.

ZAKLJUČAK

Generalna hipoteza istraživanja, prema kojoj nedovoljno iskorištene mogućnosti za promociju i afirmaciju socijalnog rada u centrima za mentalno zdravlje mogu negativno utjecati na prepoznatljivost i ulogu socijalnih radnika kao ključnih aktera u promociji mentalnog zdravlja u zajednici, u potpunosti je potvrđena. U nastavku se iznose ključni zaključci koji potvrđuju opravdanost navedene hipoteze i ukazuju na potrebu za sistemskim pristupom u jačanju profesionalne vidljivosti socijalnih radnika. Posmatrano u cjelini, rezultati istraživanja ukazuju na niz strukturnih i komunikacijskih izazova. Formalno, normativnim aktom je propisano da socijalni radnik treba biti dio multidisciplinarnog tima centra za mentalno zdravlje, ali praktično, implementacija ove mogućnosti nije potpuna niti dosljedna u svim centrima. Aktuelno zaposleni socijalni radnici naglašavaju potrebu za većom vidljivošću, prepoznatljivošću i profesionalnom afirmacijom unutar zdravstvenih ustanova/centara za mentalno zdravlje i lokalne zajednice. Nedostatak sistemske promocije, zakonske implementacije u praksi i medijske prisutnosti negativno utječe na razvoj profesije, što se ogleda i u ograničenom broju zaposlenih socijalnih radnika u zdravstvenom sistemu. Medijsko izvještavanje o socijalnom radu i mentalnom zdravlju ocijenjeno je kao nedovoljno informativno, često površno i potencijalno stigmatizirajuće, naročito kada je riječ o prikazu osoba s duševnim smetnjama. Rezultati ukazuju na visok nivo saglasnosti o potrebi za većom medijskom prisutnošću, kao i izražen interes za formiranje posebnih profesionalnih udruženja socijalnih radnika u zdravstvu radi jačanja identiteta, umrežavanja i zajedničkog djelovanja.

Preporučuje se kontinuirana edukacija socijalnih radnika u oblasti interpersonalne i javne komunikacije, s ciljem osnaživanja njihove promotivne uloge i jačanja profesionalne prepoznatljivosti. Mediji, kao važan alat, mogu unaprijediti vidljivost i kredibilitet socijalnih radnika, što bi doprinijelo njihovom profesionalnom afirmiranju. Istovremeno su ključni u promociji mentalnog zdravlja, ali i destigmatizaciji osoba s duševnim smetnjama. Socijalnim radnicima se preporučuje aktivnija saradnja s medijima, edukacija socijalnih radnika u oblasti javne komunikacije, s ciljem osnaživanja njihove promotivne uloge kao značajne mogućnosti jačanja profesionalne prepoznatljivosti. S druge strane, rezultati pokazuju visok stepen profesionalne angažovanosti socijalnih radnika u razbijanju predrasuda i promociji dostupnosti usluga u zajednici. Najzastupljenije

aktivnosti uključuju predavanja i radionice u obrazovnim ustanovama, određen nivo saradnje s medijima, obilježavanje Međunarodnog dana mentalnog zdravlja, promotivne akcije u zajednici i edukativne programe. Međutim, veliki broj ispitanika ukazuje na nedostatak kontinuirane systemske podrške, ograničene resurse i oslanjanje na ličnu inicijativu zaposlenih. To pokazuje da su promotivne i preventivne aktivnosti u zajednici i dalje nedovoljno razvijene i neujednačeno implementirane.

Većina građana smatra da mediji ne pružaju dovoljno informacija o važnosti mentalnog zdravlja i dostupnosti stručne pomoći, dok povjerenje u sistem zaštite mentalnog zdravlja ostaje na niskom nivou. Medijska vidljivost i prisutnost socijalnih radnika i stručnjaka za mentalno zdravlje u javnom prostoru je ograničena, a javnost najčešće dolazi u kontakt s ovim temama tek kada se suoči s problemom.

Ovakav pristup otežava destigmatizaciju i odlaže traženje pomoći, posebno ako uzmemo u obzir da je i uloga centra za mentalno zdravlje prema stavovima socijalnih radnika nedovoljno prepoznata. Na koncu, promocija i afirmacija predstavljaju međusobno povezane koncepte, pri čemu odsustvo promocije direktno ograničava mogućnost afirmacije.

Tako ovaj rad ne samo da potvrđuje značaj centra u zaštiti mentalnog zdravlja već i poziva na afirmaciju socijalnih radnika kao ključnih aktera u tom procesu, posebno ukazujući na potrebu za strateškim sveobuhvatnim pristupom koji uključuje institucionalnu podršku socijalnim radnicima, veći angažman trenutno zaposlenih socijalnih radnika u promociji aktivnosti, medijsku afirmaciju, profesionalno organizovanje/umrežavanje i intersektorsku saradnju, s ciljem unapređenja kvaliteta socijalnog rada u zdravstvu i jačanja povjerenja javnosti u sistem mentalne zaštite. Sam naslov ovog rada je opravdan jer se sveobuhvatna promocija mentalnog zdravlja u zajednici ne može realizovati u cijelosti bez aktivnog uključivanja socijalnih radnika. Ključna uključenost socijalnih radnika u prikupljanje i analizu podataka o utjecaju socijalnih faktora na zdravlje i bolest kod pacijenata i korisnika, kao i njihovo djelovanje na identificirane nepovoljne faktore, predstavlja temelj za postizanje optimalnih zdravstvenih ishoda unutar sistema zdravstvene zaštite.

LITERATURA

- Avdibegović, E.; Mujagić, N.; Tapavički Duronjić, T.; Sesar, K.; Račetović, G.; Selimbašić, F.; Vujić, J.; Mizdrak, T.; Peršić, Z.; Mehić, A.; Čerkez, G. i Latinović, M. (2019) *Etičko izvještavanje o mentalnom zdravlju*. Sarajevo: Federalno ministarstvo zdravstva, Asocijacija XY.
- Buljubašić, S.; Šerić, N. i Babić, N. (2024) Značaj međusektorske saradnje u procesu deinstitutionalizacije. U Ilić, V. (ur.) *Svet u promeni: uloga društvenih nauka u oblikovanju budućnosti* (183-207). Beograd: Akademija za humani razvoj / College of Human Development, Fakultet za diplomatiju i bezbednost / Faculty of Diplomacy and Security.
- Buljubašić, S.; Šerić, N. i Babić, N. (2018) Socijalni rad u primarnoj zdravstvenoj zaštiti – ključna karika u procesu deinstitutionalizacije. U Buljubašić, S. (ur.) *Socijalni rad u zdravstvu. Zbornik radova* (33-54). Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
- Federalno ministarstvo zdravstva (2011) Pravilnik o organizaciji i bližim uslovima prostora, medicinsko-tehničke opreme i stručnog kadra, koje trebaju ispunjavati centri za mentalno zdravlje u zajednici, kao i edukaciji iz oblasti zloupotrebe psihoaktivnih supstanci. *Službene novine FBiH*, broj 73/11. <https://mz.ks.gov.ba/node/7592>
- Halmi, A. (1989) *Socijalni rad u lokalnoj zajednici*. Zagreb: Zavod grada Zagreba za socijalni rad.
- Martinović, M. (1987) *Znanstvene osnove socijalnog rada*. Zagreb: Narodne novine.
- Milić-Babić, M. i Lakija, M. (2019) Socijalni rad u zdravstvu – pogled iz kuta socijalnih radnika zaposlenih u bolnicama. *JAH: Europski časopis za bioetiku* 10 (1), UNESCO katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini Sveučilišta u Rijeci, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, 9-32.
- Papo, M. (1971) Društvena opravdanost primjene socijalnog rada. U *Obrazovanje socijalnih radnika u Socijalističkoj Republici BiH*. Sarajevo: Viša škola za socijalne radnike.

- Rakanović Radonjić, A. (2016) Socijalni rad u sistemima zdravstvene zaštite u Bosni i Hercegovini. *Politeia* 11, Banja Luka, 219-234. http://www.fpnbl.org/casopis/politeia_11.pdf
- Šerić, N. i Dudić, A. (2018) Percepcija socijalnog rada u Bosni i Hercegovini. *Socijalne studije* 1 (1), Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, 94-114.
- Šerić, N.; Dudić, A. i Šadić, S. (2018) Izazovi i perspektive socijalnog rada u zdravstvu. U Buljubašić, S. (ur.) *Socijalni rad u zdravstvu. Zbornik radova* (10-33). Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti FBiH. *Službene novine FBiH*, 46/10 i 75/13. <https://fmoh.gov.ba/zakoni/3/zakon-o-zdravstvenoj-zastiti>

AFFIRMATION OF SOCIAL WORK IN MENTAL HEALTH CENTERS: A KEY COMPONENT OF COMMUNITY MENTAL HEALTH PROMOTION

Summary: Social work in the field of healthcare in Bosnia and Herzegovina has significant potential to develop into a strong pillar of the healthcare system. However, within the current socio-institutional context, its role as a key component in safeguarding the health and social well-being of individuals and the community remains insufficiently recognized and inadequately supported at the system level. This paper examines the need for the systematic promotion and affirmation of social work within mental health centers, with particular emphasis on the role of the media, professional identity, and the credibility of social workers. It also analyzes the perception, professional status, and public visibility of social workers employed in CMZ in the context of mental health care. By presenting findings from an unpublished study conducted in 2017, the paper elaborates social workers' views on institutional visibility, media representation, and the need for professional affirmation. Qualitative research from 2024 focuses on the challenges social workers face in everyday practice, as well as realistic opportunities to enhance their work within CMZ. Drawing on research carried out in 2025, the paper further analyzes citizens' views on the availability of professional assistance, trust in the mental health system, and media influence on attitudes toward mental health issues. In this context, the paper highlights the need for a strategic approach to promoting both social work and mental health, destigmatizing psychosocial problems, and strengthening intersectoral cooperation. Through a comparative analysis of data across three time points, it contributes to a deeper understanding of the dynamics of the development of social work in healthcare and offers concrete recommendations for improving professional social work practice in this sector.

Key words: *healthcare social work, promotion, affirmation, mental health*